

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA **LUSKOVINY**

BŘEZEN
2006

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby s.r.o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha
Evropská komise
Ministerstvo financí České republiky
Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
Ministerstvo zemědělství České republiky
Státní zemědělský intervenční fond
Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva
a potravinárstva, Bratislava
Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha
Podniky zemědělské prvovýroby České republiky

Odbor rostlinných komodit MZe ČR

Odpovědný redaktor:

Ing. Jan Adamec MZe ČR

Ředitelka odboru:

Ing. Eva Divišová MZe ČR

*Autor touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím
a jejich odborným pracovníkům.*

Termín marketingový rok, který je ve zprávě používán,
začíná u komodity luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího roku.

Situační a výhledové zprávy jsou k dispozici na
Zemědělských agenturách MZe ČR, na okresních
pracovištích Agrární komory a v budově Ministerstva
zemědělství České republiky. Dále vycházejí jako příloha
periodika Agrospoj a jsou uvedeny na internetové adrese:
<http://www.mze.cz/> v oddíle „Publikace, statistika“.

Vydalo Ministerstvo zemědělství České republiky
Těšnov 17, 117 05 Praha 1
internet: www.mze.cz, e-mail: info@mze.cz
ISBN 8074-507-4, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

Foto na titulní stránce: Ing. Vladimír Tyllér

Tisk a distribuce TYPO – J. Jehlička, Třebichovice 9

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
LUSKOVINY

BŘEZEN 2006

OBSAH

Úvod	03
Souhrn	03
Zásahy státu u komodity luskoviny	04
Produkce luskovin na zrno ve světě	08
Pěstování luskovin na zrno v České republice	14
Hrách setý	19
Fazol obecný	23
Ostatní luskoviny	25
Pěstování luskovin v systému ekologického zemědělství	29
Vznik Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin v ČR ..	30

ÚVOD

Tato Situační a výhledová zpráva Luskoviny navazuje na zprávu vydanou v prosinci roku 2004. Ke zpracování nových informací bylo využito více informačních zdrojů a údajů dostupných k 28. 2. 2006. V první části jsou uvedena opatření státu vztahující se ke komoditě luskoviny. Ve druhé části je popsána situace v pěstování luskovin na zrno ve světě. Ve třetí části zprávy je uveden vývoj pěstování luskovin na zrno v ČR, aktuální stav pěstování luskovin v systému ekologického zemědělství a informace o vzniku Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin v ČR.

SOUHRN

Světová výměra luskovin na zrno (bez sóji) činila v roce 2005 podle databáze Faostat zhruba 73 mil. ha. Při průměrném hektarovém výnosu 0,84 t/ha dosáhla celková produkce semene luskovin téměř 62 mil. t. Globální rozsah pěstování luskovin na zrno má významně menší rozsah a intenzitu, než pěstování sóji, která je jako luskovina zahrnována mezi olejninu. Při trvalé poptávce po rostlinných olejích a tucích vzrostla světová výměra sóji na současných 93 mil. ha a její produkce na 224 mil. t. Současně s tím rostoucí produkce sójových šrotů po extrakci oleje ze sójových bobů omezuje poptávku po luštěninách ke krmnému užití. To se vedle dalších faktorů negativně projevuje zejména poklesem ploch pěstování luskovin v zemích EU i v České republice.

V České republice se osevní plocha luskovin na zrno snížila v letech 2000 – 2004 o 30 % na 28 407 ha, čímž pokleslo zastoupení luskovin na orné půdě pod 1 %. Pěstitelský rok 2004 byl v důsledku příznivých povětrnostních podmínek vyjimečný a dosahované průměrné výnosy luskovin i většiny polních plodin byly velmi vysoké až rekordní. Při průměrném výnosu ve výši 3,11 t/ha dosáhla celková produkce semene luskovin 88 261 t. Pravděpodobně v důsledku velmi dobrých dosažených výnosů luskovin a významných přebytků a nízkých cen na trhu obilovin došlo v roce 2005 po mnoha letech poklesu opět k nárůstu ploch luskovin na zrno na 39 260 ha. To byl meziroční nárůst o 10 853 ha (o 38 %).

Pěstitelský rok 2005 nebyl pro pěstování luskovin ve všech pěstitelských oblastech příznivý. Pozdnější nástup jara a mrazíky koncem dubna negativně poznamenaly počáteční vývoj luskovin v některých oblastech. V průběhu vegetace se porosty vyvíjely příznivě a v dobrém zdravotním stavu. Závěr vegetace byl srážkově i teplotně nepříznivý pro dozrávání a sklizeň porostů. Opoždění sklizně o 2 – 3 týdny mělo negativní dopad na sklizňové ztráty a kvalitu sklizené produkce zejména u hrachu.

Podle definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin dosáhla v roce 2005 celková produkce semene luskovin na zrno 95 969 t při průměrném výnosu 2,44 t/ha. Celková nabídka luštěnin pro marketingový rok 2005/06 byla vyšší než v předchozích letech. Podle bilance užití semene luskovin bude dovoz, vývoz a potravinářské užití velmi podobné jak v minulých letech. Lze očekávat zejména nárůst krmného užití semene hrachu a ostatních luskovin, což by odpovídalo trendu v EU. Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel ČR dlouhodobě stagnuje na úrovni zhruba 2,1 kg/obyv./rok.

Po dlouhodobém poklesu se v roce 2005 meziročně zvýšila též výměra hlavní domácí luskoviny, hrachu, o 7636 ha (o 36 %) na 29 123 ha. To představovalo 74 % z celkové výměry luskovin na zrno v ČR. Při průměrném výnosu 2,70 t/ha činila celková produkce hrachu 78 756 t. Také v užití semene hrachu lze očekávat zejména nárůst krmného užití. Podle údajů ČSÚ stagnovaly od sklizně do konce roku 2005 ceny zemědělských výrobců semene krmného hrachu na velmi nízké úrovni mírně nad 3000 Kč/t. Podle zahraničních zdrojů však trvá na světovém trhu vysoká poptávka po hrachu ke krmnému i potravinářskému užití.

Vedle hrachu se v uplynulém roce zvýšily významně též plochy ostatních luskovin na zrno o 46 % na 10 137 ha. Největší podíl zaujímal lupina (odhadem 5500 ha) a bob (cca 2500 ha). Podle dílčích údajů se podařilo řadě pěstitelů dosáhnout u lupiny výnosovou úroveň 3 t/ha. Celkově však podle údajů ČSÚ zůstal průměrný výnos ostatních luskovin na zrno ve výši 1,70 t/ha, což znamenalo produkci 17 212 t semene. Část produkce najde uplatnění ve výživě hospodářských zvířat, kvalitnější část bude využita k přípravě osiv. Osivo pelušky je žádanou vývozní komoditou.

Přestože má většina registrovaných odrůd luskovin, zejména hrachu, vysokou výkonnost a příznivé hospodářské vlastnosti, nedostává se většina domácích pěstitelů na potřebnou výnosovou úroveň a kvalitu zrna. Důsledkem toho je nižší rentabilita pěstování, pokles vývozu semene a trvalý nezájem většiny zemědělců o pěstování luskovin, které mají v osevních postupech mimořádně příznivý vliv a nezastupitelné místo. Také současným nízkým odbytovým cenám hrachu, ovlivněným vysokou nabídkou a nízkými cenami sójových šrotů na mezinárodním trhu, lze čelit zejména vysokou intenzitou pěstování pro dosahování vyšších výnosů a kvality semene. Producenti i vývozci luštěnin by se měli více zaměřit na vývoz hrachu a bobu do zemí EU i do rozvojových zemí například v Africe, či na Středním Východě, kde je po luštěninách vysoká poptávka.

V polovině roku 2005 byla v Šumperku založena Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL), která by měla sdružovat a koordinovat aktivity zájmových skupin odborníků, podnikatelů, zástupců orgánů, ústavů a škol k podpoře pěstování a užití luskovin v České republice. Byl tak vytvořen důležitý předpoklad k tomu, aby se postupně v sektoru pěstování a využití luskovin na zrna posunulo české zemědělství mezi vyspělé země.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Od vstupu České republiky do Evropské unie určuje výši dovozních cel Integrovaný tarif EU, tzv. TARIC (Integrovaný tarif Evropského společenství), vydávaný v souladu s Nařízením Komise EHS č. 2658/87. V základní shodě členských států jsou vyloučena cla a kvóty ve vnitřním obchodu mezi zeměmi EU. Česká republika ukončila aplikaci mezinárodních dohod, které nebyly slučitelné s členstvím v EU. Vývoz by měl probíhat v rámci dohod WTO a dalších platných mezinárodních smluv EU bez omezení. Případně vzniklá ochranná opatření ze strany třetích zemí řeší Komise snahou o smírné řešení, případně Rada vyhlášením protiopatření.

Česká republika si současně zachovala své členství ve Světové obchodní organizaci (WTO), ale bude respektovat skutečnost, že členem WTO je současně s členskými státy EU i samotná EU a že za ní jedná ve WTO Evropská komise. Na základě těchto skutečností jsou podmínky pro zahraniční obchodní operace českých dovozců a vývozců shodné s podmínkami nastavenými pro obchodníky z členských států EU.

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání o obchodu s některými zemědělskými výrobky. Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), které zahrnuje pouze Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Česká republika již přistoupila také k Dohodě o Evropském hospodářském prostoru (EHP), který zahrnuje Norsko, Island a Lichtenštejnsko, protože vazba EHP na vnitřní trh EU je již velmi silná.

Další významnou oblastí, kde má EU sjednány dohody typu zóny volného obchodu, je oblast Středomoří (Maroko, Palestina, Tunisko, Jordánsko, Libanon, Egypt, Alžírsko).

Neméně důležitá z hlediska zemědělských komodit je dohoda o spolupráci se skupinou afrických, karibských a tichomořských rozvojových zemí (ACP). Významné jsou též preferenční dohody s Bulharskem, Rumunskem, Tureckem, Izraelem a Chorvatskem, dále s Běloruskem, Čínou, Chile, Mercosurem (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay), Švýcarskem, Arménií, Ázerbájdžánem, Makedonií, Gruzií, Kazachstánem, Kyrgyzstánem, Mexikem, Moldávií, Ruskou federací, Republikou San Marino, JAR, Jižní Koreou, Sýrií, Turkmenistánem, Ukrajinou a Uzbekistánem.

S vyspělými mimoevropskými zeměmi, jako je Austrálie, Kanada, Japonsko, Korejská republika, Hongkong, Tchaj-wan, Nový Zéland, Singapur a USA, probíhá obchod EU na základě smluvních celních sazeb. Na některé vybrané zemědělské výrobky existují komoditní preferenční ujednání, které bude moci Česká republika rovněž využívat. Dohody o zóně volného obchodu, které měla Česká republika uzavřeny se třetími zeměmi byly zrušeny, včetně Středoevropské dohody o volném obchodu (CEFTA).

Příprava na členství v Evropské unii spočívala ve velkém množství harmonizačních opatření, která směřovala k formálně právnímu, institucionálnímu a především praktickému souladu s nároky jednotného trhu EU. Došlo ke sladění fyto-sanitárních, veterinárních, hygienických a technických norem. Specifická opatření stanovují podmínky obchodu tak, aby bylo chráněno životní prostředí a zachována bezpečnost potravin.

PODPŮRNÉ PROGRAMY STÁTU PRO ROK 2006

I. Přímé dotace:

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy

Česká republika se přihlásila k aplikaci přímých plateb EU zjednodušeným systémem, tzv. SAPS (Single Area Payment Scheme). Tento systém se vyznačuje tím, že veškeré nárokové přímé platby pro ČR z unijních zdrojů se sečtou do jedné obálky, která se rozdělí podle počtu oprávněných hektarů využívané zemědělské půdy. Platba se poskytne na každý hektar oprávněné zemědělské půdy bez ohledu na to, co je tam pěstováno. Žádnou přímou platbu nelze z tohoto systému vyjmout. Sazba se každoročně zvyšuje, neboť pro nové členské státy byl dohodnut systém postupného navyšování přímých plateb (systém phasing-in). V roce 2004 se jednalo o 25 % celkové obálky EU 15, v roce 2005 o 30 % a dále se platby zvyšují do roku 2007 o 5 %, následně pak o 10 % každým rokem.

Současné jsou pro pěstitele luskovin na zrna vypláceny národní doplňkové platby (top-up), které jsou placeny z rozpočtu ČR. Výše těchto plateb závisí na možnostech státního rozpočtu. Pro rok 2006 se předpokládá, že v celkovém objemu dosáhne výše přímých plateb zhruba 63 % výše přímých plateb v EU 15. Systém SAPS bude aplikován do konce roku 2008, tedy celkem pět let, od roku 2009 musí ČR přejít na systém platby na podnik, tj. na reformní systém přímých plateb.

K praktické realizaci systému SAPS bylo v ČR vydáno nařízení vlády č. 144/2005 Sb., které bude pro rok 2006 novelizováno. Pro platby top-up platilo v roce 2005 nařízení vlády č. 145/2005 Sb., které bude pro rok 2006 také novelizováno, i když bude zachován systém, který platil v roce 2005.

II. Národní podpory:

A./ Dotační programy ministerstva zemědělství

B./ Podpora PGRLF

A./ Dotační programy ministerstva zemědělství

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2006 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

3.f.) nakoupené uznané osivo pšenice a hrachu odrůd registrovaných na základě užitné hodnoty v ČR a uznané osivo sóji pro osev produkčních ploch v roce 2006.

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem. Podpora ve formě přímé neinvestiční nenávratné dotace je ve výši do 2 500 Kč na každou 1 tunu nakoupeného uznaného osiva hrachu pro osev produkčních ploch. Podmínkou je minimální nakoupení množství jedné tuny takového osiva. Maximální množství uznaného osiva hrachu pro osetí jednoho hektaru je 250 kg, u sóji 130 kg.

9. Poradenství a vzdělávání

9.A Speciální poradenství

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu.

Podporováno je vydávání publikací doporučených odrůd a souvisejících informací, pořádání výstav pěstovaných rostlin, pořádání seminářů, školení pro pěstitelskou veřejnost, zajištění samostatných odrůdových zkoušek registrovaných odrůd polních plodin po jejich registraci.

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

Podporováno je zemědělské poradenství poskytované v průběhu roku při zohledňování principů ochrany životního prostředí v zemědělské praxi.

9.G Podpora získání minimální zemědělské kvalifikace

Podporováno je dosažení minimální kvalifikace zemědělců doložené osvědčením o absolvování rekvalifikačního programu v rozsahu nejméně 150 hodin ve smyslu směrnice MZe č.j. 4945/2002-1000 ze dne 31. 1. 2002, o dalším odborném vzdělávání v resortu MZe, v platném znění a ve smyslu Vzdělávacího rekvalifikačního programu MZe č.j. 32638/04 -13020 ze dne 22. 9. 2004 v platném znění.

10.D Podpora evropské integrace nevládních organizací

Podporován je vstup, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních v mezinárodních nevládních organizacích ke zlepšení jejich efektivnosti a odborné úrovni.

B./ Podpory Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF, a. s.)

Podpory ve formě poskytnutí záruky na úvěr (garance) nebo poskytnutí subvence části úroků z úvěrů (dotace) podnikatelským subjektům v oblasti zemědělství a průmyslu zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby. Poskytují se na podnikatelské záměry v rámci těchto vyhlášených Programů Fondu:

1. Vyrovnání úrokového zatížení k vyrovnání rozdílu úrokového zatížení úvěrů poskytovaných do zemědělství ve srovnání s ostatními odvětvími ekonomiky.

2. Investiční programy k podpoře rozvoje zemědělských podnikatelů. Prioritou je cílené uskutečnění restrukturalizace těchto subjektů se zaměřením na podporu tvorby vzájemně výhodných vazeb mezi prvovýrobci, zpracovateli a distributory. Programy jsou následující:

„ZEMĚDĚLEC“ k vytváření předpokladů pro rozvoj zemědělských subjektů „ZPRACOVATEL“ k podpoře rozvoje konkurenceschopných zpracovatelských organizací, „ODBYTOVÁ ORGANIZACE“ k podpoře vybudování a rozvoje odbytových organizací, „HYGIENA“ k podpoře zajištění veterinárních a hygienických podmínek provozů, zpracovávajících živočišné a rostlinné produkty tak, aby tyto provozy odpovídaly příslušným hygienickým a veterinárním předpisům ČR i EU, „PŮDA“ k podpoře nákupu nestátní půdy, včetně trvalých porostů (sadů, vinic, chmelnic), za účelem hospodaření (provozování zemědělské výroby) na této půdě.

3. Mládí k usnadnění zahájení a rozvoje zemědělské výroby na bázi rodinných subjektů pro mladé podnikatele a mladé rodiny do 40 let.

4. Podpora zemědělského pojištění ke zpřístupnění pojistné ochrany širokému okruhu zemědělců a tím k dosažení vyššího zajištění podnikatelských aktivit proti nepředvídatelným škodám. Předmětem podpory je úhrada části nákladů prokazatelně vynaložených na platbu pojistného u pojištění plodin a hospodářských zvířat.

III. Operační program zemědělství

Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP Zemědělství) deklaruje návaznost především na programy SAPARD, Phare, ISPA.

OP Zemědělství se zaměřuje především na oblasti, které nejsou stávajícími dotacemi dostatečně podporovány (restrukturalizace, modernizace, zlepšování ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti podniků atd.).

Mezi základní priority OP Zemědělství patří:

- I.1. Investice do zemědělského majetku zemědělských podniků.
- I.2. Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing.

Na realizaci OP Zemědělství se kromě Ministerstva zemědělství, které vykonává funkci Řídicího orgánu, podílí také Státní zemědělský intervenční fond, který jako platební agentura přijímá a administruje všechny žádosti o poskytnutí podpory z OP Zemědělství. Celková částka určená na financování projektů se skládá z prostředků strukturálních fondů EU a státního rozpočtu ČR. Pro období 2004-2006 činí 250,6 mil. EUR. Projekty přinášející zisk jsou spolufinancovány maximálně z 50 %, neziskové projekty ze 100 %.

IV. Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

Opatření HRDP jsou zaměřena na:

- zmírňování nedostatečné rentability hospodaření v oblastech, které vzhledem k přírodním podmínkám jsou pro zemědělství méně příznivé,
- na zlepšení nepříznivé věkové struktury zemědělců,
- na podporu způsobů hospodaření šetrných ke všem složkám životního prostředí, tzv. agroenvironmentální opatření (např. ekologické zemědělství, ošetřování travních porostů, zatravnění orné půdy, tvorba travnatých pásů na svažitých půdách, pěstování meziplojin, biopásy atd.),
- na zalesňování a pěstování rychle rostoucích dřevin,
- na zakládání skupin zemědělských prvovýrobců,
- na zajištění obdělávání zemědělské půdy v dostatečném rozsahu v souladu s principy správné zemědělské praxe.

Podrobnosti k podpůrným programům státu pro rok 2006 jsou uvedeny na internetové stránce Ministerstva zemědělství ČR (www.mze.cz) v oddíle „Dotace a programy“.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Luštěniny, zralá, suchá semena luskovin, pěstovaných na zrno, jsou významnými zdroji zejména bílkovin, glycidů, minerálních látek a vitamínů pro lidskou výživu a krmení hospodářských zvířat. Původně byly luskoviny pěstovány na Středním Východě, ve Střední a Jižní Americe. V současné době jsou významnou skupinou polních plodin v rozvinutých i rozvojových zemích. Podle publikovaných odhadů činila světová spotřeba luštěnin v letech 2001 – 2003 průměrně 55 mil. t/rok. Z tohoto množství představovala globální lidská spotřeba zhruba 65 % (převážně v rozvojových zemích), krmné užití cca 25 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylých 10 % připadalo na osivo a ostatní.

Průměrná světová spotřeba luštěnin k lidské výživě činí podle zahraničních pramenů 6 kg/obyvatele/rok. Přitom v Jižní Americe a Jihovýchodní Asii dosahuje až 11 kg/obyv./rok, v zemích Subsaharské Afriky cca 9 kg/obyv./rok, na Blízkém Východě a v řadě rozvojových zemí zhruba 7 kg/obyv./rok. V rozvojových zemích je poptávka po luštěninách zásadním způsobem limitována jejich cenovou dostupností při nízké kupní síle tamních obyvatel. Pro lidskou výživu jsou využívány zejména fazol, cizrna, čočka, hrách, vigna, bob a další.

Ke krmení hospodářských zvířat se využívá hlavně hrách, bob, lupina a vikve. Jinak nejpěstovanější luskovinou je ve světě sója luštinatá, která je však řazena mezi olejninu, z důvodu jejího hlavního využití k produkci sójového oleje. Pro sklizeň marketingového roku 2005/06 činila celosvětová výměra sóji 92 mil. ha (předpokládaná produkce při průměrném výnosu 2,43 t/ha by měla dosáhnout 223 mil. t), zatímco světová výměra luskovin na zrno je odhadována na 73 mil. ha (předpokládaná produkce je při průměrném výnosu 0,84 t/ha odhadována na 62 mil. t).

Tři čtvrtiny světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nacházejí v Asii (37 mil. ha, tj. téměř 50 %) a v Africe (19,1 mil. ha – 26 %). Intenzita pěstování je však na těchto nejlidnatějších kontinentech nedostatečná a dosahované výnosy velmi nízké (v průměru 0,5 – 0,8 t/ha).

Největší podíl z luskovin na zrno zaujímá globálně fazol, s odhadovanou výměrou na přibližně 26,9 mil. ha. Další nejpěstovanější luskovinou na zrno je cizrna s 11,2 mil. ha, vigna s 10,4 mil. ha a hrách s 6,6 mil. ha.

Každým rokem se exportuje z pěstitelských zemí přibližně 8,5 mil. t semene luskovin. Mezi největší vývozce luskovin patří tradičně Kanada s 2,1 mil. t, tj. cca 25 % světového obchodu ročně, Austrálie (1,3 mil. t – 15 %), Čína (0,8 mil. t – 9 %), USA (0,6 mil. t – 7 %), země EU (0,5 mil. t – 6 %). Mezi největší dovozce luskovin patří země jižní Asie, dovážející cca 2,3 mil. t semene – 27 %, země EU (1,6 mil. t – 19 %), země Jižní Ameriky (0,8 mil. t – 9 %) a země Afriky (0,7 mil. t – 8 %).

Světový obchod s luštěninami se za posledních 20 let více než ztrojnásobil. Zatímco v letech 1980 – 1982 činil světový vývoz zhruba 3 mil. t ročně, v letech 2000 – 2002 dosáhl přibližně 10 mil. t ročně. Jeho výše závisí každoročně na úrovni produkce luštěnin v zemích s převahou poptávky a na jejich finančních možnostech.

V marketingovém roce 2004/05 došlo v důsledku historicky nejvyšší světové sklizně luštěnin k nárůstu jejich užití podle zveřejněných odhadů na 59 mil. t. K potravinářskému užití by měla spotřeba dosáhnout 39 mil. t (tj. 66 %), ke krmnému pak 13 mil. t (22 %).

V posledních deseti letech kolísá světová produkce semene hrachu v rozmezí zhruba 10 – 12 mil. t. Hlavní produkce se přesunula z Francie do Severní Ameriky. Pěstování hrachu se v Kanadě začalo rozšiřovat na úkor tradičních obilovin v důsledku poklesu jejich rentability. V USA napomohly rozšiřování hrachu finanční podpory státu. Zatímco v roce 2002 činila produkce hrachu v Kanadě a USA dohromady 1,6 mil. t, pro rok 2006 se odhaduje již na 4 mil. t. V marketingovém roce 2004/05 dosáhla světová produkce semene hrachu z výměry 6,4 mil. ha celkem 12 mil. t, v současném marketingovém roce 2005/06 je odhadována ze sklizňové plochy 6,6 mil. ha na 11,4 mil. t (při průměrném výnosu 1,73 t/ha). Podle údajů z počátku února 2006 se tak spolu s počátečními zásobami odhadovanými na 1,1 mil. t předpokládá v marketingovém roce 2005/06 globální nabídka semene hrachu na 12,5 mil. t. Celková spotřeba semene hrachu by měla činit 11,7 mil. t, což by znamenalo, že konečné zásoby roku 2005/06 by zůstaly na 0,8 mil. t, což by bylo 7 % celkového užití (globální spotřeby). Světový obchod se semenem hrachu kolísal v posledních deseti letech mezi 2,2 – 3,6 mil. t. Pro zpracování vývoje cen semene luskovin na mezinárodním trhu nebyl získán dostatek podkladů.

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Svět celkem	Luskoviny celkem	70 505	72 781	73 204	0,81	0,84	0,84	57274	61 210	61 730
	Fazol	27 091	26 677	26 778	0,70	0,69	0,71	18 886	18 368	18 992
	Hrách	6 576	6 396	6 582	1,64	1,92	1,76	10 802	12 250	11 565
	Bob	2 614	2 575	2 597	1,56	1,72	1,73	4 084	4 434	4 498
	Cizrna	10 300	11 128	11 211	0,72	0,77	0,82	7 461	8 826	9 173
	Čočka	3 765	3 957	4 000	0,85	0,96	1,01	3 208	3 799	4 032
Afrika	Luskoviny celkem	17 388	19 427	19 128	0,55	0,49	0,50	9 538	9 610	9 548
	Vigna	10 707	10 518	10 202	0,35	0,34	0,34	3 747	3 625	3 477
	Fazol	4 254	4 526	4 552	0,63	0,60	0,61	2 679	2 715	2 771
	Hrách	541	528	533	0,69	0,65	0,65	372	344	347
	Bob	815	867	860	1,45	1,34	1,35	1 179	1 159	1 159
	Cizrna	533	483	492	0,71	0,67	0,67	378	324	328
Sev. a Stř. Amerika	Luskoviny celkem	5 880	6 138	6 585	1,19	1,41	1,43	6 979	8 651	9 399
	Fazol	3 478	3 364	3 566	0,98	0,91	1,00	3 417	3 063	3 560
	Hrách	1 409	1 557	1 680	1,70	2,51	2,29	2 402	3 097	3 847
	Bob	41	42	42	1,01	1,11	1,02	41	47	43
	Cizrna	210	189	215	1,40	1,54	1,57	295	291	338
	Čočka	639	891	987	1,00	1,30	1,45	640	1 161	1 428
Jižní Amerika	Luskoviny celkem	5 060	4 866	4 683	0,84	0,78	0,85	4 271	3 807	3 977
	Fazol	4 790	4 603	4 408	0,83	0,77	0,84	3 959	3 523	3 683
	Hrách	82	81	84	1,04	1,10	1,00	85	89	84
	Bob	100	126	126	1,06	0,88	0,90	105	111	113
	Cizrna	8	7	7	1,08	0,90	1,05	9	7	7
	Čočka	21	13	16	0,97	0,68	0,71	20	9	11
Asie	Luskoviny celkem	36 007	36 939	36 965	0,72	0,77	0,78	25 748	28 264	28 816
	Fazol	14 161	13 644	13 772	0,58	0,60	0,60	8 270	8 233	8 265
	Hrách	1 905	1 837	1 832	1,15	1,16	1,18	2 183	2 128	2 166
	Bob	1 246	1 054	1 054	1,52	1,96	2,03	1 889	2 067	2 141
	Cizrna	9 234	10 239	10 217	0,70	0,76	0,81	6 488	7 775	8 262
	Čočka	2 788	2 755	2 705	0,79	0,86	0,86	2 207	2 363	2 314
Evropa	Luskoviny celkem	4 024	3 860	3 895	2,02	2,29	2,04	8 130	8 837	7 942
	Fazol	358	491	435	1,42	1,58	1,52	507	775	662
	Hrách	2 293	2 037	2 071	2,34	2,59	2,26	5 363	5 285	4 688
	Bob	256	284	316	2,34	2,73	2,51	599	775	792
	Cizrna	98	103	85	0,94	0,86	0,58	92	89	49
	Čočka	51	58	56	0,83	0,94	0,55	43	55	31
Austrálie	Luskoviny celkem	2 126	1 531	1 924	1,21	1,31	1,04	2570	2 002	2 006
	Lupina	1 194	660	950	1,20	1,35	0,96	1433	891	912
	Hrách	334	346	372	1,10	1,34	1,08	368	466	401
	Bob	157	202	200	1,72	1,36	1,25	270	275	250
	Cizrna	217	106	195	0,92	1,32	0,97	199	140	189
	Čočka	128	121	117	1,62	1,09	1,44	207	132	169

Pramen: FAOSTAT

Poznámka: 2005 * odhad

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě

Kanada zůstává významným světovým producentem a vývozcem luštěnin. Tamní pěstitelé se v relativně příznivých klimatických podmínkách zaměřují na velkovýrobní produkci obilovin, luskovin, řepky a technických plodin při využití moderních pěstitelských technologií a odrůd. Na postupný nárůst ploch a produkce luskovin na zrno v Kanadě působila zejména poptávka na světovém trhu, neboť více jak 70 % kanadské produkce luštěnin se aktuálně vyváží na zahraniční trhy. Příznivé relace cen půdy a cen vstupů tamním producentům umožňují konkurenceschopnost na světovém trhu. Rozvinutá infrastruktura pak umožňuje posklizňovou úpravu, skladování a dopravu z produkčních oblastí do přístavních terminálů.

Od marketingového roku 2002/03 do roku 2004/05 se zvýšila celková produkce luskovin na zrno (hrachu, čočky, fazolu, cizrny) v Kanadě dvojnásobně z 2,3 mil. t na 4,6 mil. t. K významným nárůstům dochází u výměry a produkce hrachu a čočky.

Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno v Kanadě

Plodina	Skliz. plocha (tis. ha)			Průměrný výnos (t/ha)			Celková produkce (tis. t)		
	2004	2005	2006 *	2004	2005	2006 *	2004	2005	2006 *
Hrách	1 345	1 319	1 400	2,48	2,35	2,17	3 338	3 100	3 040
Čočka	750	862	780	1,28	1,48	1,23	962	1 278	960
Fazol	126	177	185	1,75	1,84	1,95	220	326	360
Cizrna	39	73	90	1,31	1,42	1,22	51	104	110
Celkem	2 260	2 431	2 455	2,02	1,98	1,82	4 571	4 808	4 470

Pramen: Canada: Special Crops Situation Outlook

Poznámka: 2006 * odhad k 20. 1. 2006

Na základě rostoucí poptávky na trhu potravin v Asii a na trhu krmných surovin v Evropské unii i v samotné Kanadě se očekává v marketingovém roce 2005/06 nárůst kanadského vývozu na 3,2 mil. t i domácí spotřeby luštěnin na 1,6 mil. t. U průměrných cen se vzhledem k vyšší světové nabídce předpokládá jejich pokles.

Kanada je největším producentem a vývozcem semene hrachu na světě. Od roku 1991 do roku 2004 se v Kanadě zvýšily osevní plochy hrachu na zrno o 565 % na 1,4 mil. ha a produkce semene hrachu se zvýšila o 725 % na 3,3 mil. t. Zatímco v roce 1996 činila kanadská produkce hrachu 11 % světové produkce, v roce 2005 již dosáhla 28 % světové produkce. Kanadský vývoz hrachu představuje zhruba 50 % celosvětového vývozu semene hrachu. Rychlý nárůst ploch hrachu zejména v západních částech Kanady poskytl pěstitelům alternativní tržní plodinu do osevních postupů, chovatelům hospodářských zvířat hodnotnou krmnou surovinu a také pomohl vytvořit nová pracovní místa v obchodu, marketingu a zpracování produkce.

Kanadské odrůdy hrachu jsou tolerantní vůči chladnějšímu počasí i vůči přísuškům, ale nesnáší vysoké teploty v období květu. Zralosti dosahují za 90-105 dnů. Nejlépe jim vyhovují propustné jílovitohlinité půdy a oblasti s chladnějšími a vlhčími podmínkami v letních měsících. V roce 2005 v důsledku poklesu osevů a nižších dosažených výnosů činila celková produkce semene hrachu 3,1 mil. t. Zhruba 70 % pěstovaných odrůd patří k typům se žlutým velkým či středně velkým zrnem, zbylých 30 % tvoří zejména zelenozrné odrůdy.

Semeno hrachu je prodáváno pěstiteli na volném trhu obchodníkům. Krmný hrách zejména do velkých nákupních a skladovacích podniků, do krmivářských závodů, nebo farmám s chovem hospodářských zvířat. Jedlý hrách nakupují zpracovatelé, nebo specializovaní obchodníci.

Zhruba třetina kanadské produkce hrachu najde domácí užití, zejména pro krmení hospodářských zvířat, největší část pro výkrm prasat. V průměru dvě třetiny produkce hrachu se z Kanady vyváží, z toho cca 31 % ke krmným účelům zejména do zemí EU (nejvíce Španělsko, Belgie) a 69 % k lidské výživě – především žlutozrný hrách do zemí Asie (Indie, Čína, Bangladéš, Pákistán, Saudská Arábie)

a hlavně zelenozrnný hrách do zemí Latinské Ameriky (Kuba, Venezuela, Kolumbie, Peru). Podle zahraničních zdrojů trvá na světovém trhu vysoká poptávka po hrachu ke krmnému i potravinářskému užití.

Při obchodování se semenem hrachu se obchody sjednávají přímo mezi obchodníky a jejich zákazníky na základě nabídky a poptávky s termínem dodávky. Ceny krmného hrachu se vytvářejí v relaci k cenám krmných obilnin a dalších bílkovinných krmných surovin (např. sójových šrotů). U jedlého hrachu jsou výrazně vyšší ceny i kvalitativní požadavky.

Průměrné ceny zemědělských výrobců hrachu v hlavních pěstitelských oblastech Kanady v marketingovém roce 2005/06 očekává kanadský statistický úřad a ministerstvo zemědělství na následující úrovni :

–129 CAD/t (cca 2660 Kč/t) u jedlého žlutozrnného hrachu kvality No.1 Canada grade (v roce 2003/04 to bylo v průměru 184 CAD/t, tj. 3730 Kč/t),

–134 CAD/t (cca 2770 Kč/t) u jedlého zelenozrnného hrachu kvality No.1 Canada grade (v roce 2003/04 to bylo v průměru 213 CAD/t, tj. 4320 Kč/t),

–105 CAD/t (cca 2160 Kč/t) u krmného hrachu (v roce 2003/04 to bylo v průměru 160 CAD/t, tj. 3240 Kč/t).

Také u čočky se v marketingovém roce 2005/06 odhaduje významný nárůst produkce a zásob semene v důsledku zvýšení osevních ploch o 11 % na 0,9 mil. ha. Očekává se zvýšení kanadského exportu o 37 % na 620 tis. t. Více než dvojnásobně by se podle předpokladů měly zvýšit kanadské konečné zásoby čočky na cca 590 tis. t. Podle kanadských obchodních kruhů by se měly průměrné obchodní ceny semene čočky v marketingovém roce 2005/06 snížit na 235 – 265 CAD/t (tj. cca 4770 – 5400 Kč/t).

Kanadský vývoz u fazolu zůstává od marketingového roku 2002/03 na úrovni zhruba 300 tis. t. Podle kanadských zdrojů by se měly průměrné obchodní ceny semene fazolu v marketingovém roce 2005/06 pohybovat v rozmezí 490 – 520 CAD/t (tj. cca 9950 – 10550 Kč/t).

U cizrny byla odhadována aktuální produkce semene na 104 tis. t, z čehož by mělo cca 34 tis. t najít uplatnění na domácím trhu a zhruba 70 tis. t být vyvezeno. Podle kanadských zdrojů by se měly průměrné obchodní ceny semene cizrny v marketingovém roce 2005/06 pohybovat v rozmezí 445 – 475 CAD/t (tj. cca 9000 – 9650 Kč/t).

Pěstování luskovin na zrno v zemích Evropské Unie

Trh se semenem luskovin není v EU regulován. Aktuální výměra pěstování luskovin na zrno ve 25 zemích Evropské unie činí přibližně 1,9 mil. ha. V důsledku nízké úrovně odbytových cen semene luskovin na mezinárodním trhu se však jejich zastoupení postupně snižuje. Ani přistoupení nových 10 členských zemí do EU tento nepříznivý poměr nezměnilo. Luskoviny jsou pro většinu pěstitelů méně rentabilní, než obiloviny. Největší výměra luskovin na zrno je ve Francii, Španělsku, Velké Británii, SRN a Itálii. Produkce těchto pěti států tvoří téměř 80 % celkové produkce EU 25. Nejvyšších průměrných výnosů bylo v roce 2005 dosaženo v Irsku 5,19 t/ha, ve Francii 3,99 t/ha a v Německu 3,59 t/ha.

Sklizňové plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno v zemích EU

Země	Skliz. plocha (tis. ha)		Prům. výnos (t/ha)		Produkce (tis. t)	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Rakousko	42	42	2,65	2,64	112	112
Belgie – Lucembursko	2	2	3,60	3,50	8	7
Kypr	1	1	1,11	1,11	1	1
ČR	28	26	2,94	2,84	82	75
Dánsko	27	20	3,60	3,33	96	67
Estonsko	4	4	0,77	0,95	3	4
Finsko	3	4	2,07	2,37	6	9
Francie	459	439	4,54	3,99	2 083	1 754
Německo	147	147	3,59	3,59	528	528
Řecko	23	24	1,62	1,70	38	41
Maďarsko	28	21	1,35	1,02	39	22
Irsko	3	3	5,33	5,19	14	14
Itálie	82	84	1,54	1,94	126	163
Lotyšsko	3	4	1,85	1,39	5	5
Litva	30	23	2,04	2,49	62	58
Malta	1	1	2,62	2,62	2	2
Nizozemí	5	5	3,43	3,42	19	18
Polsko	107	122	2,52	2,30	270	280
Portugalsko	37	36	0,57	0,53	21	19
Slovensko	19	19	2,80	2,80	54	54
Slovinsko	1	1	2,58	1,97	2	1
Španělsko	574	571	1,03	0,57	589	327
Švédsko	34	25	2,62	2,67	89	67
Velká Británie	263	246	3,51	3,49	922	860
EU 25 celkem	1 924	1 870	2,69	2,40	5 171	4 486

Pramen: FAOSTAT, únor 2006

Výměra věnovaná pěstování luskovin na zrno v zemích EU je nízká. V roce 2005 to bylo 1,87 mil. ha, přičemž výměra obilovin celkem v EU dosáhla 51 mil. ha (27 krát více).

Podíl luskovin mezi plodinami na orné půdě činí v evropských zemích cca 1 – 7 %, zatímco v méně rozvinutých zemích činí jejich zastoupení 15 – 25 %. Hrách zůstává v EU hlavní pěstovanou luskovinou s 839 tis. ha, přestože se jeho plochy snižují. Jen ve Španělsku se výměra hrachu za posledních pět let zvýšila o cca 200 %. Příznivý trend nárůstu pěstování je u bobu, jehož sklizňová plocha v EU 25 v roce 2005 činila 303 tis. ha. Sklizňová plocha pěstovaných vikví byla 163 tis. ha, cizrny 74 tis. ha, fazolu 69 tis. ha, čočky 44 tis. ha, lupiny 38 tis. ha a ostatních luskovin celkem 339 tis. ha. Bob je pěstován po celé Evropě, vikve a cizrna zejména ve Španělsku a jihoevropských zemích, lupina hlavně v Německu.

Sklizňové plochy, výnosy a produkce hrachu na zrno v zemích EU

Země	Skliz. plocha (tis. ha)		Prům. výnos (t/ha)		Produkce (tis. t)	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Rakousko	39	39	2,65	2,64	104	104
Belgie-Lucembursko	2	2	3,63	3,58	7	6
Kypr	-	-	-	-	-	-
Česká republika	21	20	3,35	3,25	72	65
Dánsko	23	16	3,62	3,35	83	54
Estonsko	4	4	0,76	0,95	3	3
Finsko	3	4	2,07	2,37	6	9
Francie	356	318	4,70	4,19	1 671	1 332
Německo	131	131	3,54	3,54	464	464
Řecko	-	-	-	-	-	-
Maďarsko	25	19	1,40	1,00	35	19
Irsko	1	1	4,50	4,00	5	4
Itálie	10	11	3,15	3,12	32	33
Litva	2	3	1,80	1,00	3	3
Lotyšsko	17	12	1,35	1,87	23	23
Malta	-	-	-	-	-	-
Nizozemí	3	3	3,70	3,70	10	10
Polsko	13	15	2,54	2,40	33	36
Portugalsko	-	-	-	-	-	-
Slovensko	10	10	3,06	3,06	31	31
Slovinsko	-	-	-	-	-	-
Španělsko	136	147	1,44	0,81	195	120
Švédsko	33	24	2,66	2,72	88	66
V. Británie	69	60	3,51	3,33	242	200
EU 25 celkem	899	839	3,46	3,08	3 110	2 582

Pramen: Faostat, únor 2006

Přes nízké zastoupení pěstovaných luskovin na zrno je jejich vlastní spotřeba vysoká a stále rostoucí, zejména pro krmné užití. Více než 75 % bílkovinných surovin pro krmivářský průmysl v EU se v posledních 30 letech dováží, převážně ve formě sójových šrotů a sójových bobů. Pouze v devadesátých letech se deficit snížil o cca 15 % využíváním vlastních i dovážených masokostních mouček, což eliminoval zákaz jejich zkrmování od listopadu 2000. Na zahraniční trhy se z EU vyváží zejména produkce luskovin k potravinářskému užití pro specifické trhy, jako třeba bobu do Egypta a hrachu do Indie. Podle údajů databáze Faostat činila v roce 2005 celková produkce luskovin na zrno v zemích EU 25 téměř 4,5 mil. t, z toho téměř 2,6 mil. t hrachu a 1,2 mil. t bobu. Současně je předpokládána v marketingovém roce 2005/06 celková produkce 12 mil. t sójových šrotů, 8 mil. t řepkových šrotů a 2 mil. t slunečnicových šrotů ze zpracování olejnin v tukových závodech. Dovoz šrotů olejnin je odhadován na 28 mil. t, z toho zhruba 23 mil. t sójových šrotů. Celková produkce krmných směsí v EU 25 je odhadována na 140 mil. t, z toho 48 mil. t (35 %) pro prasata, 43 mil. t (31 %) pro drůbež a 37 mil. t (27 %) pro skot. Podle aktuálních údajů Evropské asociace pro luštěniny lze předpokládat výhledově celkové užití hrachu a bobu ve výši 15 mil. t ročně, přičemž současná spotřeba je pouze zhruba třetinová, necelých 5 mil. t.

Společná zemědělská politika EU – změna systému podpory pěstitelům

V zemích EU, které aplikují jednotný systém plateb v jeho plné formě (země EU 15, Slovinsko a Malta) je pěstování luskovin podporováno formou přímých plateb, které sestávají ze dvou úzce spjatých částí: z jednotné platby na farmu a z prémie na pěstování luskovin. Klíčovým prvkem reformy podpor od roku 2005 je převedení téměř všech druhů přímých plateb v rostlinné i živočišné výrobě do

jednotné platby na farmu. To je podpora, v rámci které zemědělec obdrží podporu odpovídající úrovni jeho přímých plateb za Komisí stanovené referenční období. Tato platba bude vyplácena bez ohledu na to, jaké plodiny bude farmář pěstovat. Tím dojde zcela k oddělení plateb od produkce a pěstitel se tak bude moci rozhodovat podle signálů na trhu, jaké spektrum plodin si sám zvolí. V případě luskovin (hrách, bob, lupina) je k jednotné platbě na farmu dle článku 76-78 nařízení Rady č. 1782/2003 poskytován ještě plošný příplatek, prémie na pěstování luskovin, ve výši 55,57 EUR/ha, avšak nejvýše na tzv. maximální garantovanou plochu 1 600 000 ha. Při překročení této výměry je příplatek poměrně krácen. Toto finanční zvýhodnění má za cíl udržet stávající produkci bílkovinných plodin jako zdroje surovin pro krmení hospodářských zvířat. Z hlediska výpočtu platby na farmu v EU 15 se podpora pro čočku a cizrnu na zrna ve výši 181 EUR/ha a pro vikev na zrna (ve výši 175,02 EUR/ha v roce 2000, 176,60 EUR/ha v roce 2001 a 150,52 EUR/ha v roce 2002) započte do platby na farmu.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNO V ČR

V České republice došlo v posledních deseti letech k výraznému poklesu osevních ploch luskovin, který dosáhl více než 50 %. V roce 2005 došlo ve srovnání s rokem 2004 k nárůstu ploch luskovin na zrna na 39 260 ha, což byl nárůst o téměř 38 %. Důvodem nárůstu ploch mohou být jednak velmi dobré výsledky pěstování luskovin v předchozím roce, kdy byly zaznamenány rekordní hektarové výnosy, tak též významné přebytky a nízké ceny obilovin. Důvodem může být i větší zájem o zkrmování domácí bílkovinné suroviny do krmných směsí pro hospodářská zvířata. Osevní plocha hrachu setého činila v roce 2005 celkem 29 123 ha, což představovalo 74 % z celkové výměry luskovin na zrna v ČR.

Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrna celkem

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Prům. výnos (t/ha)	Produkce (t)
1990/91	56 623	56 011	2,71	152 000
1991/92	70 946	71 126	2,74	194 607
1992/93	91 856	90 110	2,26	203 472
1993/94	94 155	93 557	2,43	227 497
1994/95	72 335	70 798	2,31	163 230
1995/96	60 671	59 872	2,41	144 136
1996/97	56 363	54 634	2,48	135 553
1997/98	51 636	49 630	2,09	103 665
1998/99	58 140	57 157	2,33	133 382
1999/00	46 776	46 326	2,58	119 434
2000/01	40 587	39 823	2,13	84 946
2001/02	38 435	37 246	2,46	93 182
2002/03	34 173	34 173	1,91	65 124
2003/04	31 364	31 363	1,98	62 131
2004/05	28 407	28 406	3,11	88 261
2005/06	39 260	39 259	2,44	95 969

Pramen: ČSÚ

Pěstitelský rok 2005 nebyl pro pěstování luskovin ve všech pěstitelských oblastech příznivý. Chladné počasí před začátkem vegetace zapříčinilo pozdější nástup jarních prací. V jarních měsících došlo v mnoha oblastech k poškození porostů hrachu mrazíky (koncem dubna kolem -9°C). Přes nepřízeň povětrnostních podmínek na některých pěstitelských lokalitách v jarním období se porosty vyvíjely bez výraznějšího poškození. Závěr vegetace byl deštivý, teplotně méně vyrovnaný, podmínky pro dozrávání a následnou sklizeň byly nepříznivé, na mnoha lokalitách došlo k opoždění sklizně o 14 i více dnů. Pozdější nástup sklizně oproti minulým ročníkům měl negativní vliv na sklizňové ztráty a byla ovlivněna i kvalita sklizené produkce zejména u hrachu.

Zdravotní stav luskovin na provozních plochách byl velmi dobrý. Byl zaznamenán výskyt listopase, trásněnek a kyjatky hrachové, opakovaně bylo provedeno insekticidní ošetření. Větší výskyt mšic a listopase byl zaznamenán na konci vegetace, ale porosty již nebyly tímto poškozeny. Padlí hrachové se objevilo ve velmi malé míře v porovnání s předcházejícími ročníky, ranější odrůdy nebyly téměř vůbec napadeny. Rzi a plísně se vyskytovaly také velmi málo. Komplex kořenových chorob se téměř neprojevil. Výskyt viróz byl vyšší zvláště v teplejších oblastech ČR. Na bobu se vyskytovala antraknóza (*Ascochyta fabae*) a cercosporiíza bobu. Na lupině, pro niž byla v minulých letech velmi závažným problémem antraknóza (*Colletotrichum gloeosporoides*), nedošlo k silnému výskytu této choroby a porosty nebyly poškozeny.

Celková produkce semene luskovin na zrno dosáhla v roce 2005 podle definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin 95 969 t. Ve srovnání s předchozím ročníkem, kdy dosáhl průměrný výnos rekordní úrovně 3,11 t/ha došlo k snížení průměrného výnosu na 2,44 t/ha. Průměrný výnos hrachu se meziročně snížil o 0,65 t/ha na 2,70 t/ha.

Zastoupení luskovin v krajích ČR podle osevní plochy

V roce 2005 došlo k výraznému nárůstu ploch ve všech krajích ČR s výjimkou kraje Karlovarského, kde došlo ke snížení ploch z 663 ha na 442 ha. K nejvýznamnějším pěstitelům luskovin patří Středočeský kraj, kde došlo k největšímu nárůstu ploch z 3466 na 6465 ha (o 87 %), dále Jihomoravský kraj s 5636 ha, Vysočina s 4974 ha a Plzeňský kraj s 4167 ha. K výraznému nárůstu ploch došlo i v Moravskoslezském kraji a to z 504 ha na 933 ha (o 85 %) a v Libereckém kraji z 417 ha na 745 ha (o 77 %).

Osevní plochy luskovin podle krajů v roce 2005 (v ha)

Kraj	Hrách setý	Fazol jedlý	Ostatní luskoviny	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	87	-	5	92
Středočeský	4 168	0	2 297	6 465
Jihočeský	2 035	-	1 274	3 309
Plzeňský	2 934	0	1 233	4 167
Karlovarský	130	-	312	442
Ústecký	1 925	0	423	2 348
Liberecký	530	-	215	745
Královéhradecký	2 841	0	995	3 836
Pardubický	2 438	0	788	3 227
Vysočina	4 110	-	864	4 974
Jihomoravský	5 002	1	633	5 636
Olomoucký	1 268	0	431	1 699
Zlínský	1 190	0	197	1 387
Moravskoslezský	463	0	470	933
Česká republika	29 123	1	10 136	39 260

Pramen: ČSÚ

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Přehled dovozu a vývozu luštěnin za marketingové roky 2003/04 – 2005/06 * (v tunách)

Položka cel. saz.	Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
		2003/04	2004/05	2005/06 *	2003/04	2004/05	2005/06 *
071310	Hrách	1 414,2	1 440,5	406,1	21 599,3	16 622,3	10 405,4
071320	Cizrna	129,9	102,3	80,1	39,1	64,3	2,3
071330	Fazole	3 490,2	3 621,0	1 632,8	299,7	585,1	171,2
071340	Čočka	6 234,6	6 126,6	2 639,8	323,2	418,3	129,4
071350	Bob koňský	332,3	0,0	0,0	199,4	693,3	248,9
071390	Luštěniny ostatní	18,0	209,6	1,2	160,8	219,3	103,5
0713	Luštěniny celkem	11 619,2	11 500,1	4 760,0	22 621,5	18 602,6	11 060,7

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2005/06 * údaje za období od 1. 7. do 31. 12. 2005

Přehled dovozu a vývozu luštěnin za kalendářní roky 2003 – 2005 (v tunách)

Položka cel. saz.	Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
		2003	2004	2005	2003	2004	2005
071310	Hrách	947,1	2 058,4	773,2	22 813,0	20 267,5	18 538,8
071320	Cizrna	143,1	141,8	119,4	28,2	65,8	23,9
071330	Fazole	3 481,4	3 524,7	3 708,5	453,2	495,6	415,5
071340	Čočka	5 915,0	5 069,3	7 165,0	340,2	220,3	404,2
071350	Bob koňský	2,5	330,6	0,0	736,6	197,9	749,3
071390	Luštěniny ostatní	22,9	6,5	210,7	208,0	132,6	283,6
0713	Luštěniny celkem	10 512,0	11 131,3	11 976,9	24 579,2	21 379,7	20 415,4

Pramen: ČSÚ

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2001 – 2005 (v tunách)

Kalendářní rok		2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz	I. I. – 30. 6.	7 795,5	6 580,6	5 742,7	6 846,2	7 216,9
	I. 7. – 31. 12.	5 327,3	4 833,3	4 769,3	4 285,1	4 760,0
	Celkem	13 122,9	11 413,9	10 512,0	11 131,3	11 976,9
Vývoz	I. I. – 30. 6.	17 205,0	12 634,5	14 113,3	12 131,7	9 354,6
	I. 7. – 31. 12.	12 643,9	11 021,5	10 465,8	9 248,0	11 060,7
	Celkem	29 848,9	23 656,0	24 579,2	21 379,7	20 415,4

Pramen: ČSÚ

Dlouhodobý trend poklesu domácí produkce luskovin je patrný z výše uvedených informací a tabulek o dovozu a vývozu semene luskovin. Tento nepříznivý trend je doprovázen vysokými dovozy sójových extrahovaných šrotů pro domácí krmivářský průmysl a také poklesem vývozu hrachu na zahraniční trhy. Množstevní i finanční vyjádření tohoto trendu ukazuje následující tabulka. Přestože průmyslová produkce krmných směsí pro hospodářská zvířata v posledních sedmi letech stagnuje na úrovni zhruba 3,1 mil. t, dovoz sójových šrotů dále významně vzrůstá. S každoročním nárůstem světové produkce a zpracování sóji v tukových závodech se zvyšuje též nabídka sójových šrotů, jejichž ceny na světovém trhu klesají. V důsledku toho se jednak postupně zvyšuje podíl těchto šrotů v průmyslově vyráběných krmných směsích a také nákup sójových šrotů ze strany společností se živočišnou výrobou, které si míchají vlastní krmné směsi.

ČR – dovoz sójových šrotů a vývoz semene hrachu v letech 2000 – 2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz sójových šrotů (t)	449 088	485 399	581 515	567 165	591 121	634 371
Prům. dovozní hodnota šrotů (Kč/t)	7 878	8 371	7 038	6 558	7 303	5 623
Celk. hodnota dov. sój. šrotů (mil. Kč)	3 538,0	4 063,5	4 092,6	3 719,7	4 316,9	3 567,3
Vývoz semene hrachu (t)	31 728	27 237	22 367	22 813	20 267	18 539
Prům. vývoz. hodnota hrachu (Kč/t)	5 282	6 600	5 600	5 314	5 972	4 508
Celk. hodnota výv. hrachu (mil. Kč)	167,6	179,8	125,2	121,2	121,0	83,6

Pramen: ČSÚ

Bilance užití semene luskovin v marketingových letech 2002/03 – 2005/06 * (v tunách)

Položka bilance	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 *
Počáteční zásoba	14 767	7 296	2 524	10 382
Produkce	65 124	62 131	88 261	95 969
Dovoz	10 576	11 619	11 500	11 500
Celková nabídka	90 467	81 046	102 285	117 851
Spotřeba celkem	83 171	78 522	91 903	108 500
Krmiva	28 000	27 000	41 000	54 000
Potravinářské užití	20 300	20 100	20 300	20 500
Osivo	9 700	8 800	12 000	11 000
Vývoz	25 171	22 622	18 603	23 000
Konečná zásoba	7 296	2 524	10 382	9 351

Pramen: ČSÚ, Agritec s.r.o., kvalifikovaný odhad MZe ČR

Poznámka: 2005/06 * předběžný údaj

Celková nabídka luštěnin je vyšší než v minulých letech. Tato skutečnost je způsobena nárůstem ploch zvláště u hrachu a lupiny. Z hlediska celkové bilance užití luskovin je zřejmé, že dovoz, vývoz a potravinářské využití je velmi podobné jak v minulých letech. Vzhledem k nárůstu ploch lze očekávat i vyšší spotřebu osiv. Spotřeba luskovin (hrachu) do krmných směsí především pro monogastry by se měla meziročně zvýšit o cca 13 000 t, což by odpovídalo trendu v EU.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Producenti i exportéři luštěnin by se více měli zaměřit na vývoz hrachu a bobu pro potravinářské účely, a to nejen k tradičním odběratelům (Polsko, Německo), ale i do zemí třetího světa (Afrika, Střední Východ, atd.) neboť v těchto oblastech je po luštěninách vysoká poptávka. Důvodem pro zaměření se na export luštěnin pro potravinářské účely jsou:

- 1) stabilní a poměrně příznivé ceny (4700 – 6000 Kč/t)
- 2) odrůdová skladba splňuje kvalitativní požadavky importérů
- 3) vyšší rentabilita pěstování

Jedním z faktorů, který může být problémem z hlediska exportu je vzrůstající výskyt zrnokazů, který negativně ovlivňuje kvalitu a to nejen luštěnin pro potravinářské využití. Této problematice je třeba věnovat zvýšenou pozornost, jak v oblasti aplikovaného výzkumu, tak integrované ochrany porostů.

Export krmných luskovin bude ovlivňován nabídkou a cenou sójových bobů a extrahovaných šrotů na evropském trhu. Z dlouhodobého hlediska by bylo vhodnější zaměření na růst domácí spotřeby krmných luštěnin a omezení dovozu proteinových komponentů ze zahraničí.

Exportním artiklem s vysokou přidanou hodnotou by měl být i vývoz osiv. Především české odrůdy pelušky mají vynikající parametry a jsou na evropských trzích žádané.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel v České republice (v kg/l obyvatele/rok)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005 *
Luštěniny jedlé celkem	2,0	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1
z toho: hrách	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0
fazole	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
čočka	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2005 * kvalifikovaný odhad VÚZE

Průměrná spotřeba luštěnin se v České republice prakticky nemění. Podle doporučení zdravotníků by bylo optimální, kdyby se spotřeba luštěnin zvýšila alespoň na 4 kg/obyv./rok. Požadovanému nárůstu potravinářského užití luštěnin nenasvědčuje zájem spotřebitelů ani sortiment nabízených výrobků z luštěnin ani dostatečná reklama a zdravotní osvěta.

Cenový vývoj luštěnin v České republice**Průměrné roční ceny zemědělských výrobců u jednotlivých druhů luštěnin (v Kč/t)**

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hrách jedlý	4 757	5 469	5 143	4 900	4 849	4 093
Hrách krmný	4 024	4 521	3 952	3 949	4 097	3 267
Fazol obecný	27 759	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu

HRÁCH SETÝ

Hrách zůstává hlavní pěstovanou luskovinou na zrno v ČR. Jeho semena jsou významným zdrojem bílkovin pro výživu hospodářských zvířat i pro lidskou výživu. Semena našich odrůd obsahují přibližně 23 – 24 % hrubých bílkovin, přičemž mají značný obsah mnoha nepostradatelných aminokyselin, vitamínů i minerálních látek. Vhodným krmivem je i hrachovina. Hrách má též vysokou předplodinovou hodnotu v osevních postupech, která je dána jejich velmi příznivými fyto-sanitárními účinky, schopností symbiotické fixace vzdušného dusíku a jeho exkrecí do půdy, příznivým vlivem na zlepšení fyzikálního stavu půdy.

V roce 2005 došlo v ČR k výraznému nárůstu ploch hrachu setého ve srovnání s rokem 2004. Důvodem mohla být nižší poptávka po obilovinách, způsobená přebytky z rekordního roku 2004. Jinak docházelo v posledním desetiletí k poklesu zájmu pěstitelů o tuto významnou a hodnotnou plodinu, neboť hrách je plodina náročná na dodržování všech agrotechnických zásad a jeho výnos zásadně ovlivňují povětrnostní podmínky pěstitelského ročníku. Většina odrůd registrovaných v ČR má vysoký výnosový potenciál, odolnost poléhání i velmi dobré vlastnosti z hlediska zdravotního stavu a vhodnosti ke kombajnové sklizni. Přes nárůst výnosů na provozních plochách v posledních 2 letech zůstávají dosahované průměrné výnosy v ČR stále významně za úrovní výnosů ve Francii a v Německu.

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu setého v České republice

Marketingový rok	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1994/95	61 412	61 668	2,42	149 351
1995/96	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/97	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/98	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/99	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/00	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/01	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/02	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/03	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/04	24 086	24 086	2,23	53 736
2004/05	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/06	29 123	29 121	2,70	78 756

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy hrachu se v roce 2005 meziročně zvýšily o 35,5 % z 21 486 ha v roce 2004 na 29 123 ha. K největšímu nárůstu ploch došlo ve Středočeském kraji a to o téměř 90 %. Plocha hrachu zde činila v letošním roce 4168 ha. Mezi významné pěstitele patří i Jihomoravský kraj, kde bylo v roce 2005 zaseto 5 002 ha hrachu. K významným pěstitelům se řadí i Vysočina s 4110 ha, Plzeňský kraj 2934 ha a Královéhradecký kraj 2841 ha. Ke snížení osevní plochy došlo v krajích Karlovarském (-28 %), Jihočeském (-3,5 %).

Osevní plocha hrachu setého podle krajů v roce 2005 (v ha)

Kraj / rok	2003	2004	2005	2005/04
Praha	51	65	87	+33,85 %
Středočeský	2 545	2 203	4 168	+89,20 %
Jihočeský	2 108	2 109	2 035	-3,51 %
Plzeňský	2 448	2 148	2 934	+36,59 %
Karlovarský	217	181	130	-28,18 %
Ústecký	951	1 259	1 925	+52,90 %
Liberecký	351	336	530	+57,74 %
Královéhradecký	2 515	1 854	2 841	+53,24 %
Pardubický	2 215	1 791	2 438	+36,13 %
Vysočina	3 635	3 366	4 110	+22,10 %
Jihomoravský	4 000	3 964	5 002	+26,19 %
Olomoucký	1 781	1 141	1 268	+11,13 %
Zlínský	840	766	1 190	+35,35 %
Moravskoslezský	429	303	463	+52,81 %
ČR celkem	24 086	21 487	29 123	+35,54 %

Pramen: ČSÚ

Sklizeň hrachu setého v roce 2005 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
Praha	87	3,08	268
Středočeský	4 168	2,85	11 885
Jihočeský	2 035	2,48	5 050
Plzeňský	2 934	2,47	7 247
Karlovarský	130	2,45	318
Ústecký	1 925	2,82	5 422
Liberecký	530	2,58	1 369
Královéhradecký	2 841	2,90	8 249
Pardubický	2 438	2,77	6 755
Vysočina	4 110	2,51	10 319
Jihomoravský	5 002	2,68	13 413
Olomoucký	1 268	3,16	4 013
Zlínský	1 190	2,70	3 213
Moravskoslezský	463	2,67	1 235
ČR celkem	29 121	2,70	78 756

Pramen: ČSÚ

Celková sklizňová plocha hrachu se v roce 2005 zvýšila z 21 486 ha na 29 121 ha. Nejvyšších výnosů bylo dosaženo v Olomouckém kraji (3,16 t/ha). Celkový dosažený průměrný výnos byl nižší o 0,65 t/ha než v roce 2004 (3,35 t/ha).

Zahraniční obchod s hrachem**Dovoz a vývoz semene hrachu podle marketingových roků (v tunách)**

Marketing. rok	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 *
Dovoz	998,5	1 257,0	921,2	1 414,2	1 440,5	406,1
Vývoz	26 454,9	23 690,1	23 351,6	21 599,3	16 622,3	10 405,4

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2005/06 * údaje jsou za období od 1. 7. do 31. 12. 2005

Dovoz a vývoz semene hrachu podle kalendářních roků (v tunách)

Kalendářní rok		2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz	I. I. – 30. 6.	549,7	715,8	517,8	984,8	367,1
	I. 7. – 31. 12.	524,8	403,5	429,3	1 073,6	406,1
	Celkem	1 074,5	1 119,2	947,1	2 058,4	773,2
Vývoz	I. I. – 30. 6.	15 577,9	12 031,4	13 016,3	11 778,6	8 133,4
	I. 7. – 31. 12.	11 658,7	10 335,3	9 796,7	8 488,9	10 405,4
	Celkem	27 236,6	22 366,7	22 813,0	20 267,5	18 538,8

Pramen: ČSÚ

Vývoz hrachu z České republiky má trvale klesající tendenci. Na tento trend má vliv především každoročně se snižující produkce kvalitního semene, pokles cen hrachu na evropském trhu i zpevňující kurz české koruny vůči EURu. V posledních letech se nepříznivě projevil zvýšený výskyt zrnokaza hrachového, který znemožňoval vývoz napadených partií.

Bilance semene hrachu v marketingových letech 2002/03 – 2005/06 * (v tunách)

Položka bilance	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06*
Počáteční zásoba	9 035	3 653	1 804	4 085
Produkce	56 149	53 736	71 963	78 756
Dovoz	921	1 414	1 440	830
Celková nabídka	66 105	58 803	75 207	83 671
Spotřeba celkem	62 452	56 999	71 122	78 900
Krmiva	21 500	18 300	35 000	42 500
Konzumní účely	10 400	10 400	10 400	10 400
Osivo	7 200	6 700	9 100	8 500
Vývoz	23 352	21 599	16 622	17 500
Konečná zásoba	3 653	1 804	4 085	4 771

Pramen: ČSÚ, Agritec s.r.o., kvalifikovaný odhad MZe ČR

Poznámka: 2005/06 * předběžný údaj

Ceny semene hrachu**Průměrné měsíční ceny zemědělských výrobců semene hrachu v (Kč/t)**

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách jedlý												
2001/02	-	-	5 224	5 346	5 400	-	-	5 633	5 600	5 733	-	-
2002/03	3 688	4 667	4 833	-	4 818	-	5 000	-	5 123	5 133	-	-
2003/04	-	4 917	-	-	-	-	5 000	5 033	5 099	5 299	5 400	5 250
2004/05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 116
2005/06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hrách krmný												
2001/02	4 667	4 424	4 390	4 307	4 352	4 729	4 903	4 538	4 479	4 934	4 360	3 788
2002/03	-	3 545	3 591	3 573	3 653	-	3 970	3 875	3 569	4 033	4 117	4 303
2003/04	3 820	3 705	3 830	3 945	4 143	4 146	4 398	4 376	4 317	4 432	4 067	-
2004/05	-	4 079	4 130	4 047	3 811	3 877	4 005	3 680	3 734	3 544	3 439	3 271
2005/06	3 200	2 887	3 010	3 072	3 200	3 050	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Podobně jako u ostatních komodit došlo v roce 2005 i u hrachu k výraznému poklesu nákupních cen, především pak u partií nakupovaných přímo od kombajnu, kdy se cena často pohybovala pod 3000 Kč/t. K poklesu cen došlo v důsledku jak zvýšené nabídky, tak i zmiňovaného propadu cen téměř všech rostlinných komodit.

Průměrné roční ceny zemědělských výrobců semene hrachu setého (v Kč/t)

Kalendářní rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hrách jedlý	5 239	3 994	4 757	5 469	5 143	4 900	4 849	4 093
Hrách krmný	4 588	3 581	4 024	4 521	3 952	3 949	4 097	3 267

Pramen: ČSÚ

Výběr vhodné odrůdy hrachu s požadovanými hospodářskými vlastnostmi pro půdně klimatické podmínky daného zemědělského podniku je pro každého pěstitele velmi důležitým kritériem. Ve Státní odrůdové knize je aktuálně zapsáno 30 odrůd hrachu polního. Po vstupu do EU je možné prodávat na území ČR i osiva odrůd zapsaných ve Společném katalogu odrůd druhů zemědělských rostlin EU. Společný katalog je sestavován v souladu se zásadami směrnice Rady 2002/53/ES. Jeho základem jsou národní katalogy odrůd členských států a je vydáván v Úředním věstníku Evropských společenství v řadě C, vždy jednou za několik let v úplném vydání, které je pravidelně aktualizováno dodatky. V současné době je v tomto katalogu zapsáno více než 370 odrůd druhu Pisum (hrách i peluška). Je však třeba si uvědomit, že odrůda zapsaná do společného katalogu odrůd nemusí být vhodná do našich agroekologických podmínek a může být pro pěstitele velkým zklamáním. Pro snadnější orientaci v široké nabídce odrůd byla v letošním roce navržena kritéria pro doporučování odrůd. Jedná se o tyto limitní znaky: hospodářský výnos, poléhavost, odolnost ke komplexu kořenových chorob, vyšší obsah N- látek v semeni hrachu a nižší obsah antinutričních látek, konkrétně trypsin inhibitorů. Pokud odrůda splní limitní hodnoty výše uvedených kritérií bude uvedena jako odrůda doporučená. Tato kritéria byla navržena ÚKZÚZ Brno a odsouhlasena subkomisí AK ČR pro doporučování odrůd hrachu polního a budou platit od roku 2006.

Pouze pro informaci uvádíme několik údajů o pěstování hrachu dřevého, který je statisticky zahrnován mezi zeleniny.

Hrách dřevý

Oblíbenou tradiční zeleninou v ČR je zelený hrášek, který se pěstuje, jak pro mrazírenské, tak konzervářské zpracování. Jeho plocha je stabilní a v posledních letech se ustálila na úrovni kolem 1000 ha, v závislosti na poptávce zpracovatelských závodů.

Plochy, výnosy a produkce dřevého hrachu v ČR

Ukazatel	2002	2003	2004	2005
Sklizňová plocha (ha)	1 959	1 290	1 237	978
Průměrný výnos (t/ha)	3,83	3,27	5,38	5,17
Produkce (t)	7 510	4 224	6 648	5 052

Pramen: ČSÚ

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno. Podle zahraničních údajů činila výměra pěstování fazolu v roce 2003 zhruba 38 % celosvětové výměry pěstování luskovin na zrno a jeho produkce pak 33 % celkové světové produkce semene luskovin.

Z hlediska pěstitelské plochy a produkce zůstává fazol v ČR okrajovou plodinou, s tím, že plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření na 1 hektar. Podle odhadů Agritecu Šumperk je současná plocha, především u malopěstitelů zhruba kolem 5 ha.

Vývoj ploch, výnosů a produkce fazolu na zrno v České republice

Marketingový rok	Skliz. plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1994/95	294	0,76	223
1995/96	285	1,32	378
1996/97	342	1,40	480
1997/98	283	1,66	469
1998/99	333	1,26	420
1999/00	290	1,33	387
2000/01	198	1,42	280
2001/02	139	1,64	228
2002/03	20	1,85	37
2003/04 *	13	1,50	20
2004/05 *	10	1,75	18
2005/06 *	5	1,75	9

Pramen: ČSÚ

Poznámka: * kvalifikovaný odhad Agritec Šumperk s.r.o.

Nezájem pěstitelů o fazol vyplývá z neuspokojivých a nestabilních výnosů a nízké rentability pěstování fazolu. Rentabilitu ovlivňuje i investičně náročná speciální sklizňová technika. Tuto neuspokojivou situaci by mohla vyřešit nová technologie pěstování fazolu. Ta je založená na jiné organizaci založení porostu (setí do úzkých řádků), využití odrůd s vyšším nasazením lusků vyšlechtěných k tomuto účelu, na chemické ochraně a přímé kombajnové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu

Semeno fazolu se dováží do České republiky především z Kanady, USA, Austrálie a Etiopie. Jeho dovoz pro potravinářské účely v posledních třech letech mírně poklesl, stejně jako vývoz, který činil zejména reexport.

Dovoz a vývoz semene fazolu (v tunách)

Kalendářní rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005 *
Dovoz	I. I. – 30. 6.	2 152,5	3 096,9	1 958,4	1 974,2	2 075,7
	I. 7. – 31. 12.	1 912,8	2 005,3	1 903,5	1 507,2	1 632,8
	Celkem	4 065,3	5 102,2	3 861,9	3 481,4	3 708,5
Vývoz	I. I. – 30. 6.	330,7	550,2	324,0	308,2	154,8
	I. 7. – 31. 12.	654,0	488,0	417,9	144,9	340,8
	Celkem	984,7	1 038,2	741,9	453,2	415,5

Pramen: ČSÚ

Dovoz a vývoz semene fazolu (v tunách)

Marketingový rok	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 *
Dovoz	5 009,7	3 963,7	3 877,8	3 490,2	3 621,0	1 632,8
Vývoz	1 204,2	812,0	726,2	299,7	585,1	171,2

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2005/06 * údaje jsou za období od 1. 7. do 31. 12. 2005

Průměrné roční ceny zemědělských výrobců semene fazolu (v Kč/t)

Kalend. rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fazol jedlý	23 832	25 068	23 139	27 759	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu

Spotřeba pro potravinářské účely je v ČR poměrně stabilní, i přesto, že dovoz mírně poklesl, což je dané pravděpodobně sníženým reexportem.

Fazol polní neměl v ČR nikdy v minulosti významnější postavení, přesto však bylo vždy zhruba 10 – 15 % domácí spotřeby kryto z domácích zdrojů. V posledních třech letech došlo k radikálnímu omezení osevu a produkce přesto, že především v jihomoravském kraji mělo jeho pěstování dlouhodobou tradici a jsou zde vhodné půdně-klimatické podmínky.

Pouze pro informaci uvádíme údaj o pěstování fazolu zahradního, který je statisticky zahrnován mezi zeleniny.

Fazol zahradní na zelené lusky

Tradiční zelenina, která se zpracovává podobně jako dřeňový hrách, tj. v mrazírenském a konzervářském průmyslu. V posledních letech došlo k poklesu ploch, což souvisí, jak s poptávkou zpracovatelů, tak s finančně nákladnou sklízecí technikou této plodiny. Výhledově se počítá s výměrou cca 60 – 90 ha.

Plochy, výnosy a produkce fazolu zahradního na zelené lusky

Ukazatel	2002	2003	2004	2005
Sklizňová plocha (ha)	174	77	74	-
Průměrný výnos (t/ha)	5,20	8,00	5,00	-
Produkce (t)	905	616	370	-

Pramen: ČSÚ

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do kategorie ostatní luskoviny patří v České republice především bob obecný, peluška, vikve (panonská, huňatá, setá), lupiny (bílá, úzkolistá, žlutá), luskovino-obilní směsky. Od roku 2001 se k uvedeným druhům zahrnuje i čočka.

V roce 2005 se osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin zvýšila o 47 % oproti loňskému roku. Největší zásluhu na tomto zvýšení má nárůst ploch lupin.

Významnou část výměry ostatních luskovin zaujímají množitelské porosty těchto plodin k produkci osiv, určených do luskovinoobilních směsek, či pro pícninářské využití. Množitelská plocha bobu a pelušky činila v roce 2004 celkem 3 431 ha. Především osivo pelušky může být zajímavou vývozní komoditou do zemí EU.

Vývoj ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v České republice

Marketingový rok	Skliz. plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
1994/95	8 685	1,56	13 590
1995/96	7 413	1,80	13 318
1996/97	7 076	2,11	14 922
1997/98	5 567	1,83	10 180
1998/99	5 842	1,91	11 172
1999/00	6 312	2,16	13 663
2000/01	5 797	1,62	9 409
2001/02	4 972	1,75	8 677
2002/03	6 182	1,45	8 942
2003/04	7 277	1,15	8 395
2004/05	6 920	2,36	16 299
2005/06	10 137	1,70	17 212

Pramen: ČSÚ

BOB OBECNÝ

Bob je významným zdrojem bílkovin, jak do krmných směsí pro hospodářská zvířata, tak pro lidskou výživu. Semena obsahují průměrně 30 – 34 % N-látek, 6 – 7 % vlákniny, 33 – 40 % škrobu, 0,9 % tuku a 3,3 – 3,7 % minerálních látek. V zemích, kde je tradičně pěstován ke konzumním účelům (Egypt, Sýrie, Indie), bývá využíván při přípravě kaší a polévek. Čerstvé lusky velkozrnných odrůd jsou oblíbenou zeleninou. V našich podmínkách má bob využití jako krmná plodina, při dobré kvalitě zrna může být zajímavou vývozní komoditou.

Předpokladem dalšího rozšíření této hodnotné plodiny s vysokou předplodinovou hodnotou jsou nové současné odrůdy bobu, odolné chorobám, abiotickým stresům, s nízkým obsahem nutričně aktivních látek – taninů, vicinu a konvicinu. Jsou označovány jako dvounulové (bez taninu s nízkým obsahem vicinu), nebo-li odrůdy fevita typu.

Pěstitelské plochy bobu byly v ČR v roce 2003 odhadovány na 5000 ha, v roce 2004 na 4500 ha a v roce 2005 zhruba na 2500 ha. Důvodem poklesu ploch byla poměrně dobrá produkce bobu v roce 2004, která však nebyla příliš kvalitní (antraknóza, zrnokaz), což mělo vliv na nízké výkupní ceny (na úrovni cen krmného hrachu) a tím zhoršenou rentabilitu pěstování. Značně netypický vývoj povětrnostních podmínek s nebývalými výkyvy teplot a srážek v průběhu vegetace v řadě pěstitelských oblastí nepříznivě poznamenal porosty bobu. Ty byly často opožděné, nižší, méně vyrovnané. Jejich stav se zlepšil v průběhu chladnějšího, deštivého počasí v druhé polovině června a v červenci.

Vzhledem k tomu, že domácí krmivářský průmysl zůstává vůči bobu konzervativní, nelze přesněji odhadovat další vývoj ploch bobu. K intenzifikaci pěstování bobu by mělo dojít zejména u pěstitelů, kteří jej dokáží sami využít ke krmení, nebo prodat obchodníkům pro vývoz. Poptávka po bobu a ostatních luskovinách je na mezinárodním trhu trvalá.

Dovoz a vývoz semene bobu (v tunách)

Kalendářní rok		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz	I. I. – 30. 6.	2,6	2,2	1,2	0,8	330,6	-
	I. 7. – 31. 12.	0,3	0,0	1,6	1,7	0,0	-
	Celkem	2,9	2,2	2,8	2,5	330,6	-
Vývoz	I. I. – 30. 6.	491,4	378,7	88,6	542,3	5,0	500,4
	I. 7. – 31. 12.	360,0	49,3	148,9	194,3	192,9	248,9
	Celkem	851,4	428,0	237,5	736,6	197,9	749,3

Pramen: ČSÚ

Dovoz a vývoz semene bobu (v tunách)

Marketingový rok		2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 *
Dovoz		2,5	1,2	2,3	332,3	0,0	0,0
Vývoz		738,7	137,9	691,1	199,4	693,3	248,9

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2005/06 * údaje jsou za období od 1. 7. do 31. 12. 2005

ČOČKA

Pro svoji vysokou výživnou hodnotu a vynikající chuťové vlastnosti patří čočka k vyhledávaným luskovinám. Pěstování čočky však v posledních letech v ČR z běžné polní výroby zmizelo. Od roku 2001 již ČSÚ nesleduje samostatně výměru, výnosy a produkci čočky, a tato je zahrnuta v kategorii „ostatní luskoviny“.

Celková poptávka po této luskovině je v ČR pokrývána dovozem zejména z Kanady (98 %). Spotřeba čočky je v ČR stabilní a pohybuje se v rozmezí 5 – 6 tis. t.

Dovoz a vývoz semene čočky (v tunách)

Kalendářní rok		2000	2001	2002	2003	2004	2005 *
Dovoz	I. I. – 30. 6.	3 766,6	4 088,6	3 854,4	3 146,7	3 466,4	4 525,1
	I. 7. – 31. 12.	3 587,4	2 727,1	2 490,4	2 768,3	1 602,9	2 639,9
	Celkem	7 354,0	6 815,7	6 344,8	5 915,0	5 069,3	7 165,0
Vývoz	I. I. – 30. 6.	724,7	404,1	82,4	93,7	76,7	274,8
	I. 7. – 31. 12.	390,7	312,6	72,4	246,5	143,6	129,4
	Celkem	1 115,4	716,7	154,8	340,2	220,3	404,2

Pramen: ČSÚ

Dovoz a vývoz semene čočky (v tunách)

Marketingový rok		2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 *
Dovoz		7 676,0	6 581,5	5 637,1	6 234,6	6 126,6	2 639,8
Vývoz		794,8	395,0	166,1	323,2	418,3	129,4

Pramen: ČSÚ

Průměrné měsíční spotřebitelské ceny čočky jedlé (v Kč/kg)

Měsíc	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1999	33,97	33,81	34,11	34,16	33,96	34,11	34,14	34,16	33,86	34,04	33,61	33,02
2000	32,77	32,23	31,50	31,26	31,07	31,02	30,89	31,06	30,88	31,11	31,09	30,88
2001	30,88	30,83	31,14	31,57	31,79	31,70	31,99	32,01	32,28	32,15	32,05	31,82
2002	31,75	31,46	31,26	31,53	31,99	32,02	32,08	32,20	31,81	31,85	31,90	32,02
2003	32,38	34,89	37,07	38,18	38,89	39,05	39,67	39,38	39,54	39,46	39,99	39,31
2004	39,72	39,59	39,77	39,54	38,88	39,51	39,43	39,02	38,90	37,69	38,09	37,39
2005	37,78	37,60	37,30	36,93	36,71	36,81	37,02	37,27	36,76	36,16	35,98	34,75

Pramen: ČSÚ

LUPINA

Výrazné zvýšení zájmu pěstitelů a s tím spojený nárůst pěstitelských ploch byl letech 2004 – 2005 zaznamenán u lupiny. Lupina (*Lupinus spp L.*) patří mezi luskoviny, pěstované zejména pro vysoký obsah N-látek v semenech, což je příčina jejího častého srovnávání se sójou. V ČR jsou hospodářsky využívány lupina bílá, lupina žlutá a lupina úzkolistá (někdy též zvaná modrá).

Lupina bílá je samosprašná, 0,75 – 1 m vysoká, kvete modrobíle, semena má velká, žlutobílá, zploštělá až čtyřhranná, s hmotností tisíce semen 350 – 400 g. Semena obsahují 36 – 40 % dusíkatých látek, 4 – 12 % tuku, 6 – 10 % vlákniny.

Lupina žlutá je převážně cizosprašná, 0,40 – 0,75 m vysoká, kvete žlutě nebo oranžově. Lupina úzkolistá (modrá) dorůstá 0,4 – 1 m, kvete bíle až modře a má výrazně úzké lístky dlanitě složeného listu. Oba posledně jmenované druhy mají semena kulatá s barvou osemení od bílé, žluté až po hnědou, většinou s hnědým nebo černým mramorováním, s hmotností tisíce semen 130 – 180 g. Semena obsahují 32 – 38 % dusíkatých látek, okolo 5 % tuku a 10 – 15 % vlákniny.

Kvalita, respektive obsah zásobních látek v semenech závisí na ročníkových a stanovištních podmínkách.

V současné době se již pěstují odrůdy tzv. „sladkých“ lupin, v nichž obsah hořkých látek nepřesahuje 0,05 %. Je u nich také udáván velmi nízký obsah nutričně aktivních faktorů, nízká alergenita a pozitivní dopad na prevenci kardiovaskulárních chorob, což vede k rozvoji jejich krmivářského i potravinářského užití.

Každý z uvedených druhů lupiny má specifické požadavky na půdní a klimatické podmínky. Pro lupinu bílou jsou nejvhodnější půdy písčitohlinité, hlinité, hlinitojílovité s přiměřeným obsahem humusu a vápna. Doporučovaná hodnota půdní reakce je pH 6 – 7, to znamená slabě kyselé až neutrální. Vhodná je řepařská a příznivá bramborářská oblast (lehčí, propustné půdy), neboť je náročná na teplo a dostatek vláhy. Výše polohy bramborářské oblasti typu jsou pro pěstování rizikové zejména z důvodu zhoršeného zdravotního stavu (antraknóza) a kratšího vegetačního období. Lupina žlutá je středně náročná na teplo a oproti lupině bílé je méně náročná na vláhu a půdu. Daří se jí dobře na půdách písčitých, hlinitopísčitých, kyselejších při pH 4,5 – 6. Lupina úzkolistá je oproti ostatním druhům méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu. Nejvhodnější jsou pro ni vlhčí, středně těžké půdy, nevhodné jsou půdy těžké, nebo naopak písčité. Na vápno není tak citlivá jako lupina žlutá. Lze uvést, že se svými nároky na prostředí spíše blíží lupině bílé. Podrobná metodika pěstování lupiny byla zveřejněna v odborném tisku.

Přesná statistika pěstování lupiny v ČR není známa. Podle odhadu společnosti Agritec Šumperk s. r. o. mohla výměra lupiny v roce 2005 dosáhnout až 5000 ha, průměrný hektarový výnos u některých pěstitelů až 3,1 t/ha. Největší plošné zastoupení měla podle téhož zdroje lupina bílá, dále lupina úzkolistá a lupina žlutá.

Klíčovým momentem dalšího pěstování a rozšiřování lupiny bude její realizační cena. Nezbytná bude konkurenceschopnost sójovým produktům a zároveň pochopení jejího mimoprodukčního významu v osevních sledech. V současné době je u nás většina produkce lupiny využita do krmných směsí pro

vlastní spotřebu. Je však už možná i tržní realizace semen pro potravinářské a pekárenské účely. Politika EU přikládá výzkumu této plodiny velký význam o čemž svědčí i podpora výzkumného projektu HEALTHY-PROFOOD.

PELUŠKA, VIKVE

Oba druhy jsou pícevními typy luskovin, na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití i pro vývoz. České odrůdy zejména pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. Tato plodina je schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30 – 40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 t sena/ha. Pro sklizeň zrna jsou většinou ponechávány jen porosty seté v čisté kultuře určené k produkci osiva.

Množitelská plocha pelušky jarní se v roce 2005 výrazně snížila na 260 ha z 1812 ha v roce 2004. Značný pokles ploch je zřejmě důsledkem zásob osiva pelušky u semenářských organizací a také větším využíváním hrachu pro silážní účely. Podle odhadů se takto sklídilo v roce 2005 zhruba 2 000 ha hrachu, což částečně mohlo snížit poptávku po osivu pelušky.

Mírný nárůst osevních ploch byl v uplynulém roce zaznamenán u vikví, dalších pícevních druhů luskovin. Nejvyšší množitelskou plochu měla v roce 2005 vikev huňatá s 82 ha, dále vikev setá se 71 ha a vikev panonská se 45 ha. Vzhledem k nízké poptávce po osivu vikví nelze pravděpodobně očekávat vzrůst jejich množitelských ploch ani v následujících letech.

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Ve státech EU dochází k nárůstu poptávky po využívání luskovino-obilních směsek a vzhledem k nedostatku informací i k nárůstu výzkumných aktivit v této oblasti. Výzkum je zaměřen zejména na zhodnocení efektu směsek na zaplevelení, škůdce, choroby, na procesy související s koloběhem dusíku a dekompozicí organické hmoty v půdě. Důležitým výzkumným tématem je také volba druhů plodin do směsek a stanovení jejich optimálního poměru.

Vysoká závislost na dovozu sójových šrotů z USA zvyšuje poptávku po krmivech rostlinného původu z vlastní produkce a u řady pěstitelů vede ke snaze o větší zastoupení luskovin a luskovino-obilních směsek v osevních sledech a zvýšení jejich výnosu. Ukazuje se tak zájem o znovuzavedení luskovino-obilních směsek do pěstebních systémů.

Podle odhadu se plocha luskovino-obilních směsek v roce 2005 v ČR pohybovala kolem 2000 ha s produkcí luskovinového komponentu kolem 4000 t.

Luskovino-obilní směsky jsou důležité také v oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vstupů. Mimořádně tak nabývá na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík a potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Ekologické zemědělství je také oblastí s nulovou tolerancí k využívání geneticky modifikovaných odrůd (GMO) zemědělských plodin. Reálné nebezpečí kontaminace GMO produktů do ekologického zemědělství prostřednictvím krmiv s obsahem sóji zvyšuje zájem ekologických zemědělců o rostlinné proteiny z vlastní produkce. Vzhledem k tomu, že jsou pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. Také prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce ve srovnání s monokulturou – to jsou další argumenty pro využití luskovino-obilních směsek v ekologickém zemědělství.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

S účinností od 1. 5. 2004 jsou pravidla ekologického zemědělství (EZ) v ČR upravena nařízením Rady (EHS) 2092/91 o ekologickém zemědělství, které stanoví podmínky zejména pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat, označování, výrobu biopotravin a jejich uvádění do oběhu, dovoz biopotravin ze třetích zemí atd. S účinností od 1. 1. 2001 platí také zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který po novelizaci (zákonem č. 553/2005 Sb.) upravuje s účinností od 30. 12. 2005 pouze ty oblasti, které nejsou upraveny nařízením. Především jde o postup při registraci pro ekologické zemědělství nebo stanovení sankcí za porušení pravidel ekologického zemědělství.

K 31. 12. 2005 hospodařilo v systému ekologického zemědělství 829 ekofarem s celkovou výměrou 254 982 ha zemědělské půdy, což představuje podíl 5,98 % na celkové výměře zemědělské půdy v ČR. Výměra orné půdy v systému EZ činí 20 766 ha, tj. 8,10 % výměry zemědělské půdy v systému EZ. Nezanedbatelnou část rostlinné produkce zaujímá pěstování luskovin. Luskoviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou luskoviny nezbytnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku. Odborné prameny uvádějí, že zastoupení leguminóz v osevním postupu ekologického podniku by mělo činit 20-25%.

Následující tabulka ukazuje množství bioprodukce luskovin osvědčené kontrolní organizací pro ekologické zemědělství (Kontrola ekologického zemědělství o.p.s.) v roce 2005:

Přehled certifikované bioprodukce luskovin vypěstovaných v systému EZ za rok 2005		
Bioprodukt	Jednotka	Množství
Hrách	t	1392,24
Hrách krmný	t	97,00
Hrách Kapucín	t	9,00
Bob	t	975,30
Pelůška	t	359,48
Lupina	t	105,23
Sója	t	50,00
Fazol	t	0,62
Fazol lusky	t	3,13
Luskoviny celkem	t	2992,00

Pramen: KEZ, o. p. s.

Z tabulky vyplývá, že v ekologickém zemědělství se v současné době pěstuje zejména hrách, bob, pelůška a lupina a v omezeném množství také sója a fazol.

Hrách je nejvýznamnější luskovina pěstovaná v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší konkurenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd. Výnosy hrachu i hrachu kapucínu v ekologickém zemědělství se odhadují v rozmezí 2 – 4 t/ha.

U bobu lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100 – 400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60 – 80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčitých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit jí a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200 – 450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává 65 – 95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3 – 4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době sejeme lupinu co nejdříve (konec března), žlutou lupinu později než bílou. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přízemní růžice, proto při

eventuelním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu, výnosy se pohybují mezi 1,0 – 3,0 t/ha.

Po sóje z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Přesto nedošlo k výraznému rozšíření jejího pěstování. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových manipulací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

Podobně i fazol přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300 – 400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

VZNIK ASOCIACE PĚSTITELŮ A ZPRACOVATELŮ LUSKOVIN V ČR

Luskoviny zůstaly jednou z mála komodit, které neměla dosud samostatnou odborně zájmovou organizaci. Záměr vytvořit takovou organizaci trval řadu let. K jeho realizaci přispěl značný pokles zájmu o pěstování a užití luskovin v posledním desetiletí. Proto vznikla dne 29. 6. 2005 v Šumperku na ustavující valné hromadě Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL).

Asociace byla založena ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, s cílem vytvoření ucelené zájmové skupiny odborníků, podnikatelů, zástupců orgánů, ústavů a škol k podpoře pěstování a užití luskovin v České republice. Asociace sdružuje právnické a fyzické osoby na základě dobrovolnosti.

Předmětem činnosti APZL je:

- a) zajišťování a podporování poradenské, konzultační, odborně-propagační a publikační činnosti v oblasti pěstování a zpracovávání luskovin s cílem :
 - zvyšování tuzemské produkce luštěnin a jejího uplatnění v potravinářství a v krmivářství, při udržování rentability odvětví a zainteresovaných subjektů,
 - dosažení podpory pěstování luskovin pro účely agroekologické a krajinyotvorné.
- b) zastupování zájmů členů Svazu v rámci agrární politiky ČR jednáním s ústředními a rezortními orgány, svazy a asociacemi příbuzné náplně, s představiteli agrárního sektoru, s vědeckými a vzdělávacími institucemi v ČR i v zahraničí,
- c) soustřeďování statistických údajů z produkce a odbytu luštěnin v celé vertikále a využívání těchto podkladů ke zpracovávání materiálů vyžádaných státními orgány i k přípravě vlastních strategických záměrů odvětví,
- d) systematické sledování souvisejících legislativních pravidel a iniciativní součinnost s příslušnými resortními útvary v oblasti úprav tuzemské legislativy,
- f) usilování o spolupráci s obdobnými institucemi v zahraničí,
- g) organizování společných setkání výrobní praxe, šlechtitelů, zástupců výzkumu, školství, zpracovatelů a zástupců řídicí a kontrolní sféry státu s cílem účelného vývoje odvětví.

Záměr asociace je nejen soustřeďovat a shrnovat informace k předemtné problematice, ale aktivně informovat členskou základnu o možnostech a trendech, které lze v praxi využívat.

Sídlo Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin je v Šumperku na adrese:

APZL, Zemědělská 16, 787 01 Šumperk,

tel.: 583 382 111, fax: 583 382 998, e-mail: hochman@agritec.cz,

pracoviště tajemníka je v Praze na adrese:

APZL, Jankovcova 18, 170 00 Praha 7, tel.: 220 191 289, e-mail: APZL@oseva.cz,

Na internetové adrese: www.apzl.cz lze nalézt celé znění stanov APZL, příspěvkový řád a další dokumenty.